

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 1, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК: 332.1:338.48

Л. О. Шпак,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку АМУ

ІННОВАЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

В статті розкриваються особливості інноваційного регулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу. Регулювання повинне враховувати і використовувати системний підхід до процесів управління. Автором побудована система інноваційного управління ресурсним потенціалом регіонального туристично-рекреаційного комплексу. Процес проектування цієї системи орієнтований на методологію багатокритерійного аналізу і зокрема метод аналізу пріоритетів (ієрархій).

In this article features an innovative regulation of tourist and recreational complex. The regulation should take into account and use a systematic approach to process management. The author based system of innovation management resource potential of regional tourist and recreational complex. The design process of this system is focused on the methodology multicriterion analysis and priorities particularly the method of analysis (hierarchies).

Ключові слова: регіональний туристично-рекреаційного комплекс, соціально-економічний розвиток регіону; інноваційне управління, привабливість ринку, туристичні ресурси.

Keywords: regional tourism and recreation complex, socio-economic development of the region, innovation management, market attractiveness, tourist resources.

Постановка проблеми. Одне з центральних питань управління регіональним туристично-рекреаційним комплексом - інноваційне управління його ресурсним потенціалом. Воно повинне враховувати і використовувати системний підхід до процесів управління.

Ключовим моментом є активізація інноваційної діяльності туристично-рекреаційного комплексу в рамках цього підходу потрібний облік чинника управління інтелектуальним потенціалом суб'єктів діяльності і його розвитку. При цьому важливе значення грають інновації, інтелектуальні ресурси і все, що пов'язано з їх нарощуванням, а також моніторинг, аналіз прогнозування функціонування елементів внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єктів функціонування туристично-рекреаційного комплексу і суміжних йому сфер. Ключова роль в розвитку регіонального туристично-рекреаційного комплексу грає сфера послуг.

Мета цієї статті побудувати систему інноваційного управління ресурсним - потенціалом регіонального туристично-рекреаційного комплексу. Процес проектування цієї системи орієнтований на методологію багатокритерійного аналізу і зокрема метод аналізу пріоритетів (ієрархій).

Виклад основного матеріалу. В інноваційному регулювання розвитку регіональних туристично-рекреаційних комплексів ключовим моментом є активізація інноваційної діяльності соціально-економічної системи туризму. У процесі дослідження розглянуто питання інноваційного регулювання розвитком регіонального туристично-рекреаційних комплексів (рис.1).

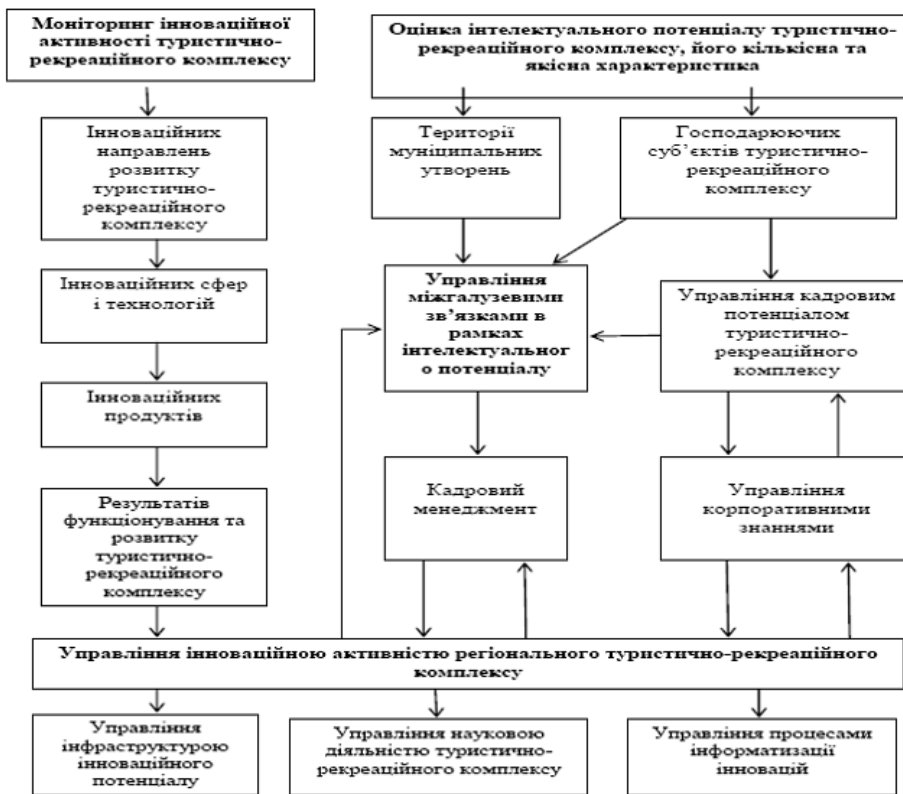

Рис. 1. Інноваційне управління розвитку регіонального туристично-рекреаційного комплексу

У рамках цього підходу потрібний облік чинника управління інтелектуальним потенціалом суб'єктів діяльності і його розвитком. При цьому важливе значення грають інновації, інтелектуальні ресурси і все, що пов'язано з їх нарощуванням, а також моніторинг, аналіз і прогнозування функціонування елементів внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єктів функціонування соціально-економічної системи туризму і суміжних його галузей.

Ключова роль в розвитку регіонального туристично-рекреаційного комплексу грає сфера послуг. Саме його розвиток відбувається у сфері послуг і за допомогою сфери послуг. Зокрема, розвитку теорії і методології сфери послуг присвячено дослідження Хайкіна М.М. Він ввів поняття сервісний капітал і розглядає його в контексті людського капіталу як мотивація і здатність індивіда робити і споживати послуги.

Одне з центральних питань управління регіональним туристично-рекреаційним комплексом – інноваційне управління його ресурсним потенціалом. Воно повинне враховувати і використати системний підхід до процесів управління. [4]

На рис. 1 відбита система інноваційного управління ресурсним потенціалом регіонального туристично-рекреаційного комплексу, розроблена і запропонована претендентом.

Процес проектування цієї системи орієнтований на методологію багатокритерійного аналізу і зокрема метод аналізу пріоритетів (ієрархії). При цьому потрібна оцінка чинників, що сильно корелюють між собою, у тому числі і їх елементів, визначення їх значущості для отримання кінцевих результатів дії на систему.

Найважливішим (якщо не основним) суб'єктом регулювання стійкого розвитку туристично-рекреаційного комплексу на усіх рівнях управління економікою є держава. Не благаючи важливість федерального рівня управління економікою, на рівні регіону основна тяжкість регулювання туризму й рекреації в дестинації лягає на державні органи управління суб'єктом держави і територіальних одиниць місцевого самоврядування. [2]

Загальновідомо, що держава здійснює регулювання соціально-економічних процесів як прямими, так і непрямыми методами. У рамках державної економічної політики держава побічно впливає на економіку. Державна політика розвитку туристично-рекреаційного комплексу є складовою частиною державної соціально-економічної політики і побічно впливає на цю сферу економіки. Окрім цього існують специфічні методи, використовувані державою і спрямовані на розвиток туристично-рекреаційного комплексу і за допомогою яких здійснюється пряма економічна дія на туризм і рекреацію в дестинації. З кінця 90-х рр. минулого століття в підсумковій заяві організації економічного співробітництва і розвитку неодноразово відзначалося, що головна і визначальна мета дії держави на туристичну сферу являється підвищення сил її дії на зростання добробуту країни і її окремих територій. Реалізація цієї глобальної мети містить в собі рішення цілого комплексу приватних завдань, які знаходяться на перетині макроекономіки, економіки регіонів, соціальної сфери, грошової системи і фінансів, а саме:

- зміцнення платіжного балансу в макроекономічній системі країни;
- зростання об'ємів фінансування соціальної сфери;
- регулювання ринку праці (зайнятості і безробіття);
- коригування ресурсів і зміна структури національного продукту;
- зростання доходів держави, перерозподіл доходів і їх зростання усередині кожного сектора економіки. [3]

Вирішуючи ці завдання, держава виконує багаточільову економічну функцію: податкову, розподільну і перерозподільну, стримуючу і стимулюючу, контрольну, виробничу і споживчу.

Основна складова у виконанні державою багаточільової функції в області стійкого розвитку туризму і рекреації в дестинації являється економічна - здійснення державних витрат, стимулюючих розвиток туристично-рекреаційного комплексу на усіх рівнях державного управління. У публікаціях СOT відбиті три основні групи використання державних коштів, спрямованих на стимулювання розвитку туризму: пряме витрачання (субсидування, довгострокове кредитування на пільгових умовах, фінансування туристичної освіти і наукової діяльності та ін.), скорочення комерційних зобов'язань (пільгове оподаткування, пільгові умови реалізації) і гарантії (дозволи на працевлаштування громадян-нерезидентів, фінансової діяльності господарюючих суб'єктів).

Для ефективного функціонування сучасного регіонального туристично-рекреаційного комплексу потрібний адекватний йому розвиток інноваційної інфраструктури. Це положення повністю відповідає соціально-економічній політиці України і її суб'єктів, спрямованій модернізації національної економіки. Перехід країни від сировинного високотехнологічного шляху розвитку на базі економіки знань вимагає активної участі держави в створенні високорозвиненої інноваційної системи, яка ґрунтується на функціонуванні сучасної інноваційної інфраструктури. Це глобальне завдання пронизує усі регіони і галузі економіки, у тому числі і систему туризму. [1]

Інноваційна інфраструктура сучасного регіонального туристично-рекреаційного комплексу повинна включати п'ять функціональних блоків: фінансового, матеріального, інформаційного, трудового і експертного (рис.2).

Рис. 2. Інноваційна інфраструктура сучасного регіонального туристично-рекреаційного комплексу

Ключову роль в системі інноваційного управління ресурсним потенціалом регіонального туристично-рекреаційного комплексу грає інноваційна активність її суб'єктів, яка одночасно сама чинить дію, що управляє, на систему в цілому і піддається дії (регулюванню) цієї системи. У досліджуваному нами питанні має сенс використати метод мережних зв'язків (взаємодій), ґрунтованих на декількох принципових моментах.

1. Ідентифікація кожного взаємодіючого елемента системи.
2. Визначення напрямку і величини (тобто вектору) взаємодії відповідних елементів системи.
3. Здійснення декомпозиції досліджуваної пріоритетності (ієрархії) на групи або кластери.
4. Аналіз кожної групи або кластера, їх ділення на менші кластери.

Після створення кластерів у рамках кожного кластера попарно порівнюються елементи за ознакою їх важливості (пріоритетності) в досліджуваному кластері (рис. 3).

Рис. 3. Пріоритетність чинників ресурсного забезпечення і управління інноваційною активністю ТРК регіону

Проблема аналізу ускладнюється тим, що кожен елемент системи дуже часто одночасно входить відразу в декілька кластерів. Кінцеве значення пріоритету безпосередньо залежить від інтенсивності взаємодії і визначається кількісною оцінкою цієї взаємодії, а також величиною пріоритету поза взаємодією у рамках досліджуваної ієрархії. В результаті, що проводиться аналіз пріоритетності усіх елементів системи за допомогою їх угруповання формуються кількісні значення пріоритетів. [2]

Кількісна оцінка значення пріоритету у рамках системи взаємодіючих елементів визначається по наступній формулі.

При використанні методу мережних зв'язків виявляється, що не лише в середньо- і довгостроковому, але у ряді випадків і в короткостроковому тимчасовому інтервалі постійно міняється величина (кількісне значення) пріоритету, а також характер, інтенсивність і сила взаємодій елементів системи.

Звідси напрашується висновок про те, що соціально-економічна система туристично-рекреаційного комплексу є дуже складною гнучкою, динамічною з дуже складними за властивостями зв'язками між її структурними елементами. Тому в практиці управління туристично-рекреаційним комплексом суб'єктам управління дуже важливо враховувати ці властивості системи. З позиції системного підходу це означає, що в часі усередині системи пріоритетність її елементів міняється і необхідно управляти цими змінами, постійно відстежуючи особливості функціонування системи і їх трансформації.

Розроблена в роботі методика визначення рівня інноваційності туристичної дестинації регіону охоплює дещо послідовно виконуваних етапів. Вона відбита

на рис.4.

Інноваційний потенціал дестинації включає декілька видів потенціалів: наукового, інвестиційного, економічного, соціального, екологічного потенціалу переважного розвитку пріоритетних напрямів туристської діяльності з урахуванням особливості регіону.

На першому етапі визначаються усі суб'єкти інноваційної діяльності туристичної дестинації, що роблять вплив на формування і розвиток її інноваційної інфраструктури; виявляються їх особливості і дається комплексна характеристика.

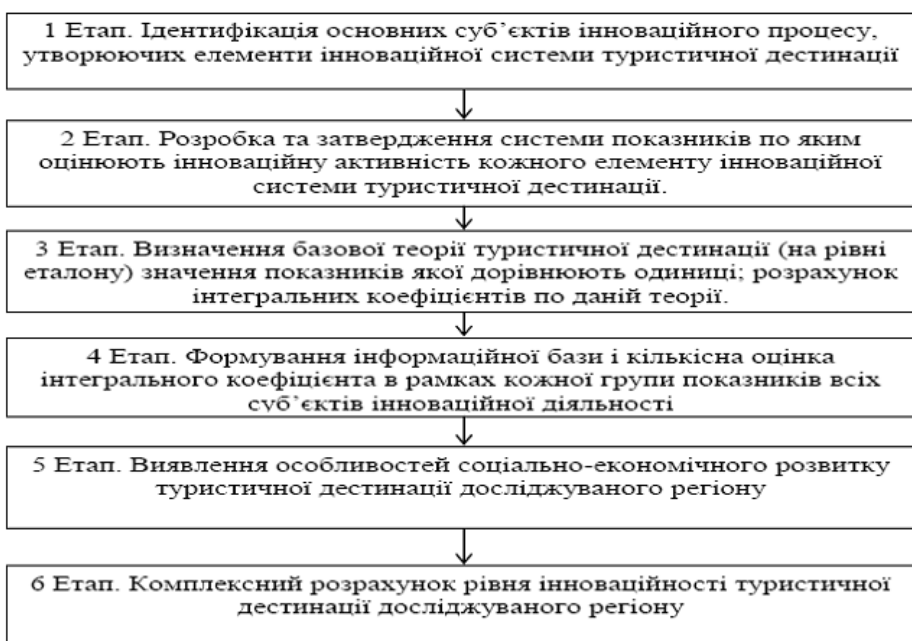

Рис. 4. Процес оцінки рівня інноваційності туристичної дестинації

На другому етапі формується система показників, які характеризують найбільш пріоритетні напрями туристичної діяльності в регіоні і потенціали його туристичної дестинації: наукового, інвестиційного, економічного, соціального, екологічного, інноваційного пріоритетних напрямів туристичної діяльності.

В ході третього етапу даної методики встановлюється регіон, що відповідає еталонною туристичної дестинації, тій, в якій рівень інноваційної активності найбільш високий і для якої за кожним показником коефіцієнт розвитку прирівнюється до одиниці.

В ході четвертого етапу здійснюється збір інформації, необхідної для визначення значень інтегральних коефіцієнтів і в рамках кожної групи показників, які порівнюються з найкращим значенням показника. Після цього по кожному з потенціалів розраховується середнє значення інтегрального коефіцієнта по наступній формулі:

$$W = \sqrt{\sum_{n=1}^p \frac{B_1}{B_2}}$$

де: W - середнє значення інтегрального коефіцієнта інноваційного потенціалу досліджуваного елементу інноваційної системи туристичної дестинації.

B_1 - показник туристичної дестинації аналізованого регіону;

B_2 - показник туристичної дестинації регіону, прийнятого як база;

n - порядковий номер інтегрального показника.

На п'ятому етапі виявляються особливості соціально-економічного розвитку туристичної дестинації досліджуваного регіону. Виконання цього етапу займає відносно автономне положення в цій методиці. Самостійно отримані його результати - особливі критерії. Особливості соціально-економічного розвитку туристичної дестинації досліджуваного регіону можуть бути відбиті у вигляді коефіцієнта (K), що коригує, який розраховується експертним шляхом з використанням методів соціологічних досліджень: опитування керівників господарюючих суб'єктів відносно їх стратегій інноваційного управління.

На завершальному шостому етапі розраховується інноваційний потенціал туристичної дестинації досліджуваного регіону (IP) по формулі:

$$IP = \sum_{n=1}^p \left(\frac{W}{M} \right) R \cdot 100\%$$

де: W - інтегральний коефіцієнт інноваційного потенціалу досліджуваного елементу туристичної дестинації регіону;

M - інтегральний коефіцієнт інноваційного потенціалу досліджуваного елементу туристичної дестинації базового регіону з відповідним базовим значенням.

n - порядковий номер елементу інноваційної системи туристичної дестинації.

R - коефіцієнт, що коригує значення IP з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку туристичної дестинації цього регіону.

Виявлення динаміки значення цього показника рекомендується зіставлення його значень за ряд років з подальшою ідентифікацією чинників, на неї що впливають з оцінкою сили впливу кожного чинника в цілях інформаційно-методичного забезпечення процесів стратегічного управління інноваційним потенціалом туристичної дестинації конкретної території.

Використання цього методу в практиці управління туристичною діяльністю регіону вимагає дотримання трьох принципових умов.

1. Інформаційно-методичне забезпечення, організація і технологія ведення регіональної статистики, у тому числі туризму, показники якої використовуються в наведеному вище розрахунку.

2. Аналіз результатів статистичного обліку територій досліджуваного регіону і вибір території в якості бази з відповідними базовими значеннями елементів його інноваційної системи.

3. Затвердження розглянутої методики на рівні державних регіональних і галузевих управлінських структур у рамках регіональних комплексних програм соціально-економічного розвитку територій, які включають туристичну складову.

Розвиток підприємницького сектора регіонального туристично-рекреаційного комплексу багато в чому залежить від його взаємодії з громадським сектором: ефективної взаємодії влади і бізнесу в туристично-рекреаційній сфері на відповідній території.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Звідси напрошується висновок про те, що соціально-економічна система туристично-рекреаційного комплексу є дуже складною гнучкою, динамічною з дуже складними за властивостями взаємодій зв'язками між її структурними елементами. Тому в практиці управління туристично-рекреаційним комплексом суб'єктам управління дуже важливо враховувати ці властивості системи. З позиції системного підходу це означає, що в часі усередині системи пріоритетність її елементів міняється і необхідно управляти цими змінами, постійно відстежуючи особливості функціонування системи і їх трансформації.

Список використаних джерел

1. Бойко М.Г. Туристична привабливість України: закономірності формування та орієнтири розвитку./М. Г. Бойко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. - №16. – С.34.
2. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України / О.Є.Гарбера // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. - №23. – С.29-31.
3. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку / Стеченко Д.М. – К.: Вища школа, 2002. – 254 с.
4. Цехла С.Ю., Башта А.И. Инновационное развитие рекреационных объектов / С.Ю. Цехла, А.И. Башта // Развитие туристического бизнеса: I Міжнародна науково-практична конференція, 17-19 березня, 2011 р.: матеріали. - Донецьк, 2011, 167-169 с.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2013р.

ТОВ "ДКС Центр"